

נתיב אהבת ריע

פרק א

מאת רחוק, ור"ל אף כי בשכנים לא היה הקירוב הנה שאין השכן בא להיות שכן אליו ולבקש החבור אליו, ועם כל זה שייך אצל שכן קרוב, דסוף סוף יש להם קירוב כאשר הם שכנים ביחד. אבל האה אין חבור שלהם מתחברים כי יקרא אח בין שהוא קרוב ובין שהוא רחוק ולא כן השכן כי לא נקרא שכן רק אם הוא קרוב ומפני כך השכן הוא יותר טוב, ומה שאמר וריע אביך אל תעזוב יש לפרש כמשמעו שהוא ריע אביו בלבד, ואף כי ריע אביו לא נתחבר אליו מכל מקום לאביו נתחבר וזה יותר מן חבור האחים שלא היה שם חבור כלל, ויש לפרש ג"כ ריעך וריע אביך כלומר אותו שהוא ריעך שגם היה ריע אביך כלומר אבותיך, ודבר זה ענין גדול מאוד שיאהב את ריעו כמותו. אבל דבר זה בשביל שישראל הם עם אחד ומצד זה ראוי שיהיו ישראל כמו אדם אחד לגמרי, וכאשר אין האהבה לחבירו כאלו היה איש אחד דבר זה כאלו לא היו ישראל עם אחד, ולכך המצוה בישראל ואהבת לרעך כמוך, וכבר בארנו בפרק משה קבל כי דבר זה שאוהב הבריות הוא אהבת השם יתב' גם כן, כי מי שאוהב את אחד אהב כל מעשה ידיו אשר עשה ופעל, ולפיכך כאשר אוהב את השם ית' אי אפשר שלא יאהב את ברואיו ואם הוא שונא הבריות אי אפשר שיאהב השם ית' אשר בראם, וכן כבוד חבירו אשר נברא בצלם אלהים נתשב כבוד המקום, וכמו שבארנו למעלה באריכות בנתיב גמילות חסדים אצל כבוד אורחים שנחשב זה כמו הקבלת פני שכניה וכמו שבארנו:

ובת"כ (ויקרא י"ט) ואהבת לרעך כמוך ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם הוא כלל יותר מזה.

בספר משלי (כ"ז) ריעך וריע אביך אל תעזוב ובית אחיך אל תבא ביום אידו טוב שכן קרוב מאה רחוק, שלמה המלך ע"ה ר"ל כי האדם יתחבר בחבר ובריע הטוב ואל יעזוב אותו ואף ריע אביו לא יעזוב, ואל יבא בית אחיו ביום אידו רק אם יחסר לו דבר וירצה לשאול עצה יבא לריעו שהוא יותר טוב לו מאחיו, וזה כי הריע שהיה איש רחוק ונתקרב אליו, מזה תוכל לדעת ולהבין כי החבור הנה הוא גדול יותר שאם לא כן לא התחבר אליו ומפני כך גדול החבור שלהם, ולא כן אחיו שאין החבור שלהם רק מצד שגולדו מן אב אחד ואין החבור הזה כמו החבור של הריעים, ודבר זה תבין ממה שמקדים רחוק קודם קרוב שנאמר (ישעי' נ"ו) שלום לרחוק ולקרוב ואמרו (ברכות ל"ד, ב') במקום שבועלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, מפני שהיה מרחוק ונתקרב והחבור שלו יותר ולכך מקדים לו שלום שהשלום הוא החבור וחבור הרחוק קודם, ועוד יש הפרש כי האה נקרא מצד התולדה ואין שם האה רק מצד שיש להם אב אחד שהוא התחלה להם ואין זה מצד עצמם, אבל שם הריעות הוא מצד החבור בעצמם ולפיכך יותר חבור הריעים מן האחים שהאחים מצד התולדה הם מן אב אחד בלבד ולא מצד עצמם ודבר זה מבואר, אמנם פ"י ואל תבא בית אחיך ביום אידו לא מוכת רק כמשמעו שלא יבא לבית אחיו ביום אידו כי צער הוא אליו, שכאשר יש לאדם איד ויראה אותו אדם אחר אפילו הוא אחיו הוא צער אליו, אבל אוהבו וריעו יראה אותו ואין לו צער מריעו כי אוהבו הוא ואהוב אליו ודבר זה נחת רוח אליו, וגם זה מוכיח כי יותר גדול האהוב מן אחיו, ואמר אח"כ טוב שכן קרוב

השאל
הגדול
הבית ל"א
צבר ליה
מה כשאני
הביתו בא
החברך לא
היה רחוק
החברך לא
ההקב"ה
הביתו שיעז
הבן גנבה ו
הביתו תורה
היה שנאוי
הביתו הם ה
הביתו עזאי זה
היה מה עב
הביתו, ונר
החברך לא
הביתו שהוא
הביתו חבירו
הביתו שיש
הביתו הוא
הביתו לגמרי,
היה שיהיה
היה במס' א
אלהים וכא
אלהים, ואז
היה אוהב א
היה אחד
היה זה וד
היה זאת ו
הביתו מה
היה פירוש
האדם בצלב
התורה הם
האדם הם
התורה ג"כ
כי זה ספר
האדם בדמו
כי מה שיש
הרמות אלהי
הרמות, שכן

שכנים לא היה הקירוב
 זיות שכן אליו ולבקש
 ; שייך אצל שכן קרוב.
 כאשר הם שכנים ביחד.
 הם מתחברים כי יקרא
 ין שהוא רחוק ולא כן
 רק אם הוא קרוב ומפני
 . ומה שאמר וריע אביך
 גשמעו שהוא ריע אביו
 ; לא נתחבר אליו מכל
 ; יותר מן חבר האחים
 ל. ויש לפרש ג"כ ריעך
 ' שהוא ריעך שגם היה
 יך, ודבר זה ענין גדול
 ונתן. אבל דבר זה בשביל
 גד זה ראוי שיהיו ישראל
 אשר אין האהבה לחבירו
 זה כאלו לא היו ישראל
 בישראל ואהבת לרעך
 ק משה קבל כי דבר זה
 תבת השם יתב' גם כן.
 תב כל מעשה ידיו אשר
 שר אוהב את השם ית'
 ; בראויו ואם הוא שונא
 ;ב השם ית' אשר בראב.
 ברא בצלם אלהים נחשב
 כארנו למעלה באריכות
 צל כבוד אורחים שנחשב
 שכינה וכמו שבארנו ;
 ואהבת לרעך כמוך ר"ע
 גדול בתורה. בן עזאי
 אדם הוא כלל יותר מה.

יש לשאול במדרש הזה למה ואהבת לרעך כמוך
 כלל גדול בתורה. ובגמרא בפ' במה מדליקין
 (שבת ל"א א') מעשה בגוי אחד שבא לפני שמאי
 אמר ליה גיירני על מנת שתלמדני כל התורה
 כלה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין
 שבירו בא לפני הלל גיירו אמר ליה דעלך סני
 להברך לא תעביד זו היא כל התורה כלה ואיך
 פירושא הוא זיל גמור. פי' שם רש"י דעלך סני
 להברך לא תעביד, ריעך ריע אביך אל תעזוב
 זה הקב"ה אל תעבור על דברין שהרי עליך
 שנאוי שיעבור הברך על דברין, ל"א הברך ממש
 כגון גנבה וגזילה ניאוף ורוב המצות, איך שאר
 דברי תורה פירושא דהא מלתא הוא לדעת איזה
 דבר שנאוי זיל גמור ותדע. ושני הפירושים של
 רש"י הם רחוקים מאוד. ועוד קשה כתיב דקאמר
 בן עזאי זה ספר תולדות אדם הוא כלל יותר
 מה מה ענין זה ספר תולדות אדם לכלל גדול
 בתורה. ונראה לפרש, כי מה שאמר מה דסני לך
 להברך לא תעביד, כל זה מפני שאוהב לחבירו
 כמו שהוא אוהב את עצמו, וכל זה שראוי לאהוב
 את חבירו מפני שנברא חבירו בדמותו ובצלמו,
 והפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד הזה
 חבירו והוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם
 אחד לגמרי. והדבר שהוא במעלה העליונה באדם
 הוא שיהיה לו הצלם הזה בשלימות, וכמו שאמר
 דל במס' אבות (פ"ג) חביב האדם שנברא בצלם
 אלהים וכאשר אוהב את חבירו שנברא בצלם
 אלהים, ואז האדם הזה צלמו צלם אלהים ולכך
 הוא אוהב את חבירו כמותו שנברא בצלם אלהים
 וצלם אחד להם, וכמו שהתבאר לפני זה ויתבאר
 אחר זה, ודבר זה תכלית התורה שיקנה האדם
 מעלה זאת העליונה הוא צלם האלהים. ולכך הוי
 צפיר מה שאמר ואיך פירושא, כי כל התורה
 כולה פירוש באיזה צד יגיע למדרגה הזאת שיהיה
 האדם בצלם אלהים לגמרי. ולכך המצות עשה
 בתורה הם רמ"ח כמנין איברי האדם ואיברי
 האדם הם צלמו, וכבר בארנו זה למעלה בנתיב
 התורה ג"כ ע"ש. ולכך אמר (ר' עקיבא) [בן עזאי]
 כי זה ספר תולדות אדם ביום בראו אלהים את
 האדם בדמות אלהים עשה אותו הוא כלל יותר,
 כי מה שיש לאדם תולדות בשביל זה הוא לגמרי
 בדמות אלהים שאם אין לו בנים כאלו הוא ממעט
 דשמות, שכן אמרו (יבמות ס"ג, ב') כל שאינו

עוסק בפריה ורביה כאלו הוא ממעט הדמות שנא'
 בדמות אלהים עשה אותו וסמך ליה ואתם פרו
 ורבו וגו'. והדבר הזה מפני כי הדמות הוא צריך
 שיהא נשאר קיים, וכאשר עוסק בפריה ורביה
 הרי הוא מוליד בדמותו ובצלמו וזה נקרא דמות
 גמור, ולפיכך אמר זה ספר תולדות אדם בדמות
 אלהים עשה אותו הוא כלל יותר. וזה דווקא כאשר
 יש לו תולדות וכל התורה הוא פירוש זה באיזה
 ענין מגיע האדם למעלה זאת והוא ע"י מצות
 עשה שהם רמ"ח כנגד אברי האדם שהם צלמו
 כמו שבארנו זה במקום אחד. כך פי' ת"כ. ועוד
 כי בפסוק זה נאמר בפ' זה ספר תולדות אדם
 ביום בראו אלהים את האדם בצלם אלהים עשה
 אותו, ובזה הפסוק נזכר כי כל תולדות האדם
 נבראו בצלם אלהים, וכלל זה יותר מן ואהבת
 לרעך כמוך, כי ואהבת לרעך כמוך משמע כמוך
 ולא יותר ואם הוא מתבזה א"כ חבירו ג"כ יהיה
 מתבזה שהרי לא כתיב אלא ואהבת לרעך כמוך
 ולא יותר מן כמוך, אבל פסוק זה לא כתיב כמוך
 רק בדמות אלהים עשה אותו לכך הוא כלל יותר
 ויותר. והגרסא בילקוט בפ' בראשית ר' עקיבא
 אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה
 בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם כלל גדול
 בתורה. ר' עקיבא אומר ואהבת לרעך זה כלל
 גדול בתורה שלא תאמר הואיל ונתבונתי יתבזה
 חבירי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי
 אם אתה עושה כך דע למי אתה מכוה בדמות
 אלהים עשה אותו ע"כ, ונראה כי טעות סופר
 הוא כי מה שאמר שלא תאמר וכו' הכל דברי
 בן עזאי הם שאמר כי זה ספר תולדות אדם כלל
 גדול יותר, ועל זה קאמר כי לכך הוא כלל גדול
 יותר שלא תאמר כי מן ואהבת לרעך כמוך משמע
 שאם נתבזה יתבזה חבירו עמו לכך זה ספר
 תולדות אדם הוא כלל גדול יותר, כך הגרסא
 וכך הוא בב"ר בפ' בראשית, כך פירוש ת"כ:
 ועוד יראה פי' זה מה שאמר כי זה ספר תולדות
 אדם הוא כלל יותר, שר"ל כי זה ספר
 שהיא התורה ראוי הוא אל תולדות האדם שהם
 כלל המין ואליהם שייך הספר הזה לא אל הפרט.
 כי הפרט במה שהוא פרט בודאי ובאין ספק הוא
 יש בו קצת שנוי במה שהוא פרט זה, ואין התורה
 רק אל הכלל במה שהוא כלל. ולכך אמר כי זה
 ספר תולדות האדם הוא כלל יותר, כי כל התורה